

מאימתי - פרק ראשון - ברכות

משנה, ב.

1. זמן קריאת שמע
- א. מהו תחילת זמן ק"ש של ערבית?
1. משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן (צאה"כ).
- ב. מהו סוף זמן קריאת שמע של ערבית? (שלש שיטות)
- ג. איזה דברים נעשים כל הלילה?
1. הקטר חלבים ואברים.
2. כל הנאכלים ליום אחד.
1. עד סוף האשמורה הראשונה [רבי אליעזר].
2. עד חצות, כדי להרחיק אדם מן העבירה [חכמים].
3. עד שיעלה עמוד השחר [רבן גמליאל].

מאימתי קורין את שמע, ב. - ב:

1. ביאור לשון וסדר המשנה
- א. תנא היכי קאי, ומ"ש דפתח בערבית? (שתי תירוצים).
1. קאי א"ובשכבך ובקומך".
2. יליף מברייתו של עולם.
- ב. "משעה שהכהנים מדוע לא כתוב צאה"כ?"
1. קמ"ל שהכהנים רשאים לאכול בתרומה מצאה"כ, וכפרה לא מעכבא.
2. משום שנאמר "ובא השמש וטהר", ומאי וטהר טהר יומא.¹
2. תחילת זמן ק"ש של ערבית
- א. מה הם כל הדעות בתחילת זמן ק"ש של ערבית?
1. שקיעה² [רבי אליעזר]³
2. צאה"כ (רבי יהושע. מתניתין. וחכמים דר"מ⁴)
3. סוף זמן ק"ש של ערבית
- א. האם יש שיטה נוספת (מלבד המשנה) בסוף זמן ק"ש?
1. דעת הברייתא, שמשעה שהעני נכנס לאכול פתו במלח עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו.
3. כשהכהנים טובלים, קודם ביה"ש דרבי יוסי (תנא אחד ברבי מאיר)
4. משעה שהעני נכנס לאכול פתו במלח⁵ (רבי חנינא)
5. משעה שרוב בני אדם נכנסים להסב בשבת (תנא שני ברבי מאיר. ולפירוש אחד ברש"י, ר' אחאי ואמרי לה ר' אחא)
6. משעה שרוב בני"א נכנסין להסב בחול (לפירוש אחד ברש"י ר' אחאי ואמרי לה ר' אחא)

אשמורות, ג. - ד.

1. דעת רבי אליעזר באשמורות
- א. כמה אשמורות יש וסימניהם?
1. שלש אשמורות. בראשונה חמור נוער, שניה כלבים צועקים, שלישית תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה.
- ב. האם הסימנים לתחילת האשמורה או לסופה? (שתי תירוצים בגמרא)
1. הסימנים הם, לסוף אשמורה ראשונה, תחילת האחרונה, ואמצע האמצעית.⁶
2. הסימנים הם לסוף האשמורות, וצריך סימן לסוף אשמורה אחרונה, למי שישן בבית אפל.

⁴ והביאו זכר לדבר ממה שנאמר "ואנחנו עושים במלאכה וכו' מעלות השחר ועד צאה"כ, וכתוב והיה לנו הלילה משמר והיום מלאכה.

⁵ והוא מאוחר משל כהנים

⁶ אבל תחילת אשמורה ראשונה וסוף אחרונה אינם צריכים סימן, כיון שמשנתה היום.

¹ רבה בר רב שילא, למד זאת, מכך שלא כתוב "ויטהר"

² משקידש היום

³ ומה שכתוב במתני' "משהכהנים וכו'" א. תרי תנאי אליבא דר"א. ב. רישא לאו ר"א

2. מה הקב"ה עושה באשמורות, והאיסור להיכנס לחורבה**א. מה הקב"ה עושה באשמורות?**

1. על כל משמר ומשמר יושב ושואג כאר⁷ (רבי אליעזר).
2. אומר אוי להם לבנים וכו'⁸

ב. מה למד רבי יוסי מאליהו הנביא? (שלשה דברים)

1. שאין נכנסים לחורבה.
2. שמתפללין בדרך.
3. שהמתפלל בדרך, מתפלל תפילה קצרה.

ג. מה אמר אליהו הנביא לרבי יוסי שהקב"ה אומר?

1. שכל יום שלש פעמים הקב"ה אומר אוי להם לבנים וכו'⁹.
2. ובשעה שעונים יהא שמו הגדול מבורך, הקב"ה מנענע ראשו ואומר "אשרי המלך שמקלסין אותו" וכו'¹⁰

ד. מדוע אסור להיכנס לחורבה ומאי נ"מ בטעמים?

1. מפני החשד, ונ"מ בחורבה חדתי ותרי ופריצי¹¹.
2. מפני המפולת. ונ"מ בתרי וכשירי¹².
3. מפני המזיקין. ונ"מ א. בחורבה חדתי ובתרי וכשירי, במקומן¹³. ב. באיש אחד ובחורבה חדתי דקאי בדברא¹⁴.

3. קימת דוד בחצות (קידמו עיני אשמורות)**א. האם יש להוכיח מזה שארבע אשמורות היו הלילה?**

1. לרבי, כן. משום שכיצד הקדמת שתי אשמורות¹⁵, יוצא חצות¹⁶. [רבי זריקא אמר רבי אמי אמר ריב"ל].
2. לרבי נתן, לתירוץ ראשון, לא. משום שס"ל כר' יהושע שמלכים ישנים עד שלש שעות.

3. לרבי נתן, לרב אשי, לא. משום שאשמורה ופלאג נמי אשמורות קרי להו.

ב. האם יש הוכחה מגדעון ששלש אשמורות היו הלילה?

1. לרבי נתן, כן. משום שנאמר "האשמורת התיכונה" ותיכונה זה שיש לפניה ולאחריה.
2. לרבי, לא. שהוא מפרש אחת מן התיכונה שבתוכנות.

ג. מה אומרים בפני המת?¹⁷

1. בדברי תורה רק דבריו של מת, ובשאר דברים מותר הכל. [ר' אבא בר כהנא לל"ק]
2. אפילו בדברי תורה אסור, ואין מותר אלא דבריו של מת. וכ"ש מילי דעלמא. [לישנא בתרא בר' אבא בר כהנא].

ד. האם דוד קם בחצות¹⁸ או בתחילת הלילה?¹⁹ (שלשה תירוצים)

1. מתחילת הלילה היה ער, ומעולם לא עבר עליו חצות לילה בשינה. [רב] אושעיא אמר רבי אחא
2. מתחילת הלילה היה מתנמנם כסוס, ומחצות היה מתגבר כארי [רבי זירא]
3. מתחילת הלילה היה עוסק בדברי תורה, ומחצות בשירות ותשבחות. [רב אשי]

ה. איך דוד ידע מתי חצות והרי אפילו משה לא ידע²⁰? (שלשה תירוצים)

1. לדוד היה סימן של כינור. [על פי דברי רב אחא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא]²¹.
2. משה גם ידע, אלא שסבר שמא יטעו איצטגניי פרעה²² [רבי זירא].
3. משה גם ידע, ו"כחצות" כוונתו כמו חצות של עכשיו. (שהוא אמר את זה לעם ישראל בחצות הלילה של ליל י"ג) [רב אשי].

¹⁵ שנאמר "קידמו עיני אשמורות"
¹⁶ שנאמר "חצות לילה אקום"
¹⁷ מימרת רבי זריקא בר אמי אמר ריב"ל, שהוא גם אמר את ההוכחה של "קידמו עיני אשמורות"
¹⁸ כמו שכתוב "חצות לילה אקום"
¹⁹ כמו שכתוב "קידמתי בנשף ואשועה". ונשף זה או תחילת הלילה או תחילת היום. מלשון נשף אורחא ואתי לילא.
²⁰ שנאמר "ויכנס דוד מהנשף ועד הערב". (תירוץ רבא).
²¹ שהרי משה אמר "כחצות"
²² שנאמר "עורה כבודי עורה הנבל וכינור אעירה שחר" (רב יצחק בר אדא ואמרי לה רבי יצחק בריה דרב אידי)
²² דאמר מר למד לשונך לומר איני יודע.

⁷ שנאמר "ישאג שאוג ישאג", ג' פעמים
⁸ "שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות". (רב יצחק בר שמואל משמיה דרב)
⁹ ולא רק אז כשרבי יוסי שמע
¹⁰ הנוסח המלא "אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם"
¹¹ שבחדתי אין חשש מפולת, ובתרי אין חשש מזיקין. ובגלל שהם פריצי נשאר חשש חשד.
¹² שבתרי אין חשש מזיקין ויחוד, ונשאר רק חשש מפולת.
¹³ שבחדתי אין חשש מפולת, ובתרי אין חשש יחוד, אבל מזיקין יש אפילו בתרי, היות וזה מקומן.
¹⁴ שבחדתי אין חשש מפולת, ובדברא אין חשש חשד, ונשאר רק חשש מזיקין.

2. משום שכל המלכים יושבים אגודות בכבודם, והוא ידיו מלוכלכות בדם וכו'.
3. וגם שנמלך במפיבושת רבו.²⁷
4. ולכן זכה דוד שיצא ממנו כלאב.²⁸

ב. באילו מקרים חששו שמא יגרם החטא?

1. דוד, חשש שלא יזכה להיות לו חלק בצדיקים ולכן נקוד על "לולא"²⁹. [תנא משמיה דרבי יוסי]
2. יעקב שפחד מאחיו עשיו.³⁰ אע"פ שהקב"ה הבטיח לו שיהא עמו.³¹ [ר' יעקב בר אידן]
3. עם ישראל, בביאת בית שני, גרם החטא בפועל שלא נכנסו ביד רמה.³² [ברייתא]

א. מה היה הסדר כשיצאו למלחמה?

1. קודם התיעצו עם אחיתופל.²³ ואח"כ בסנהדרין, ואח"כ באורים ותומים, ורק אז יצאו למלחמה.
2. שנאמר "ואחרי אחיתפל בניהו בן יהוידע"²⁴ ואביתר.²⁵ ושר צבא למלך יואב.
3. ונאמר "ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי".²⁶

4. שדוד קרא לעצמו חסיד.

א. למה דוד קרא לעצמו חסיד? (לוי ור' יצחק)

1. משום שהוא קם בחצות, ודרך מלכים לקום בג' שעות.

וחכמים אומרים עד חצות, ד. - ד:

1. ביאור דעת חכמים

- ב. למה כתוב רק כאן (לגבי ק"ש של ערבית עד חצות) "כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה"? (שתי תירוצים)
1. משום דאיכא אונס שינה.
2. לאשמועין שתפילת ערבית חובה.

- א. האם חכמים סוברים כרבי אליעזר או כרבן גמליאל?
1. כרבן גמליאל.³³ אלא שהרחיקו אדם מן העבירה.

סמיכת גאולה לתפילה בערבית, ומימרות ר' אלעזר בר אבינא, דף ד:

1. סמיכת גאולה לתפילה בערבית

2. תהילה לדוד
- א. מה מובטח למי שאומר תהילה לדוד שלש פעמים בכל יום? ומה הטעם?
1. הרי הוא בן העולם הבא (ר' אלעזר בר אבינא).
2. והטעם משום שיש בו "פותח את ידך" וגם זה לפי הא"ב.
3. ולכן לא אומרים הלל הגדול או "אשרי תמימי דרך" שיש בהם רק את אחד משני הדברים הנ"ל.
- ב. למה לא נאמר נ' באשרי?
1. שנאמר בה מפתן של שונאי ישראל שנאמר "נפלה לא תוסיף קום" וכו' (רבי יוחנן).
2. ואעפ"כ חזר דוד וסמך שנאמר "סומך ה'" וכו' (רב נחמן בר יצחק)

- א. האם צריך לסמוך?
1. לרבי יוחנן, כן. והוא בן העולם הבא.
2. לרבי"ל, לא.
- ב. מה הטעם?
1. "ובשכבך ובקומך" מקיש שכיבה לקימה. לרבי יוחנן שבשניהם צריך לסמוך, ולרבי"ל ששניהם סמוכים למיטה.³⁴
2. שנחלקו האם גאולה שבערב, שלא הויא גאולה מעלייתא, היא סיבה לסמוך.
- ג. איך אפשר לסמוך והרי צריך לומר השכיבנו? (קושיית מר בריה דרבינא)
1. כגאולה אריכתא דמיא.
2. וכמו בשחרית שאמר רבי יוחנן שצריך לומר "ה' שפתי תפתח" וע"כ שכתפילה אריכתא דמיא.

²⁹ לולא האמנתי לראות בטוב ה' וכו', וניקוד ממעט את המשמעות כלומר שהוא לא היה בטוח בזה.

³⁰ כמו שנאמר "ויירא יעקב מאד".

³¹ שנאמר "והנה אנכי עמך ושמרתיך" וכו'.

³² על אף שהיו ראויים שיהא להם נס כמו ביציאת מצרים, שנאמר "עד יעבור עמך ה' עד יעבור וכו' הוקש ביאה שניה (של ימי עזרא) לביאה ראשונה.

³³ ש"ובשכבך" כל זמן שכיבה משמע

³⁴ דהיינו בבוקר סמוך למיטה קודם תפילה, ובערב סמוך למיטה אחר תפילה.

²³ לדעת טכסיסי המלחמה, כמו שנאמר "ועצת אחיתופל ... כאשר ישאל איש בדבר האלקים"

²⁴ הוא היה ראש הסנהדרין.

²⁵ כהן גדול.

²⁶ שבניהו בן יהוידע ראש הסנהדרין, היה קודם לכרתי ופלתי, שהם האורים ותומים. (שכורתי' דבריהם ומופלאים דבריהם).

²⁷ שנאמר "ואדברה בעדתיך נגד מלכים ולא אבוש" (רבי יהושע בריה דרב אידי)

²⁸ ששמו היה דניאל ונקרא כלאב שהכלים פני האב בחכמה (מפיבושת) בהלכה. (רבי יוחנן). ועליו אמר שלמה בחכמתו "בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני" ואומר "חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר"

קריאת שמע שעל המיטה, ומימרות ר' לוי בר חמא אמר ריש לקיש, ד: - ה.

ב. מה המקור שמיכאל באחת וגבראל בשתיים?

1. שבמיכאל כתוב "ויעף אלי אחד מן השרפים" (שזה מיכאל כמו שכתוב "והנה מיכאל אחד השרים וכו', מימרת רבי יוחנן).
2. ובגבראל כתוב "והאיש גבראל... מועף ביעף" (רבי אלעזר בר אבינא)

3. ובמערבא מתרצי לה "נפלה לא תוסיף" ליפול עוד. "קום בתולת ישראל"

3. תעופת המלאכים

א. בכמה המלאכים עפים?

1. מיכאל באחת, גבראל בשנים, אליהו בארבע, מלאך המוות בשמונה ובשעת המגיפה באחת.

קריאת שמע שעל המיטה, ומימרות ר' לוי בר חמא אמר ריש לקיש, ד: - ה.**1. קר"ש שעל המיטה**

א. מי צריך לקרא? ומה המקור?

1. אף אם קראה בביה"כ (ריב"ל)
2. שנאמר "אמרו בלבבכם על משכבכם"³⁵ [רבי יוסף³⁶]
3. ואם ת"ח הוא אינו צריך [רב נחמן].
4. אבל צריך לומר חד פסוקא דרחמי, כגון "בידך אפקיד רוחי" וכו' [אביי].

ב. מה מימרות רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש?

1. דרש את הפסוק "רגזו ואל תחטאו" וכו' שלעולם ירגיז אדם יצר טוב וכו'³⁷

2. דרש את הפסוק "ואתנה לך את לוחות האבן" וכו' שעשרת הדברות מקרא ומשנה נ"ך ותלמוד, כולם ניתנו למשה מסיני.³⁸

ג. מה מעלת קריאת שמע שעל המיטה?

1. כאילו אוזן חרב של שתי פיפיות. שנאמר "וחרב פיפיות בידם" [רבי יצחק], וכתוב לפני זה "ירננו על משכבותם" [מר זוטרא ואיתימא רב אשי]
2. מזיקין בדילין הימנו. שנאמר "ובני רשף יגביהו (בגלל ה) עוף". ורשף זה מזיקין שנאמר "ולחומי רשף וקטב מרירי", ועוף זה תורה, שנאמר בה "התעף עיניך בו ואיננו" [רבי יצחק]

יסורים, דף ה: - ה:**1. העוסק בתורה**

א. מנין שהיסורין בדילין מהעוסק בתורה?

1. לריש לקיש, שנאמר "ובני רשף יגביהו עוף". ורשף זה יסורין, שנאמר "מזי רעב ולחומי רשף" ו"עוף" זה תורה שנאמר בה "התעף עיניך בו ואיננו".
2. לרבי יוחנן, תשב"ר יודעין אותו. שנאמר "ויאמר אם שמע תשמע... כל המחלה... לא אשים עליך...".
3. אלא כל שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק, הקב"ה מביא עליו יסורין מכוערין. שנאמר "החשיתי מטוב וכאבי נעכר" וטוב זה תורה שנאמר "כי לקח טוב" וכו'

ב. מה עוד לומדים מ"כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזובו" וכו'?

1. שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם, שהביא תורה לישראל ושמח. (רבי זירא ואיתימא רב חנינא בר פפא).

2. פשפש במעשים ויסורים של אהבה

א. מה יעשה אדם שרואה שיסורים באים עליו?

1. יפשפש במעשיו שנאמר "נחפשה דרכינו" וכו'
2. פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. שנאמר "אשרי הגבר אשר תיסרנו... ומתורתך תלמדנו"
3. פשפש ולא מצא בידוע שהם יסורים של אהבה שנאמר "כי את ה' יאהב ה' יוכיח" (רבא ואיתימא רב חסדא)

ב. מאיפה לומדים שמי שהקב"ה חפץ בו מקבל יסורים?

1. "וה' חפץ דכאו החלי" ודווקא אם קבלם מאהבה, שנאמר "אם תשים אשם נפשו" ואם קיבלם מאהבה, יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצליח. [רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא]

ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודמו סלה.

³⁸ "לוחות האבן" אלו עשרת הדיברות "והתורה" זה מקרא, "והמצוה" זה משנה, "אשר כתבתי" אלו נביאים וכתובים, "להורותם" זה תלמוד.

³⁵ תאמרו את ק"ש שנאמר בה "על לבבך", על משכבכם.

³⁶ במסורת הש"ס ר' יוסף או ר' אסי

³⁷ לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנאמר רגזו ואל תחטאו אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם אם נצחו מוטב

ב. האם נגעים זה יסורים של אהבה? (שלש תירוצים)

1. זה מזבח כפרה, אבל לא יסורים של אהבה.
2. לבני ארץ ישראל זה לא יסורין של אהבה⁴⁵, ולבני בבל כן.
3. בצנעא זה יסורים של אהבה, ובפרהסיא לא.

ג. האם בנים זה יסורים של אהבה?

1. שאין בנים, זה לא יסורין של אהבה. ושהיו ומתו, כן. (וכמו שאמר רבי יוחנן "דין גרמא דעשיראה ביר")

4. סיפורים על יסורים**א. איזה אמוראים אמרו "לא הן ולא שכרן" על היסורים, ומי הקים אותם?**

1. רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן, ורבי יוחנן הקים אותו.
2. רבי יוחנן לרבי חנינא, ורבי חנינא הקים אותו. (שאין חבוש מתיר עצמו).
3. רבי אלעזר לרבי יוחנן, ור"י הקים אותו. (ורבי יוחנן גילה זרועו ונפל נהורא, ובכו על האי שופרא דבלי בארעא)

ב. למה החמיצו ארבע מאות חביות היין של רב הונא⁴⁶?

1. משום שלא התחלק בזמורות עם האריס. ואע"פ שהאריס גנב יותר מחלקו, הגונב מן הגנב אף הוא טועם טעם גניבה.

ג. מה קרה לחביות אחרי שקיבל עליו לתת לאריס? (שתי שיטות)

1. החומץ הפך ליין
2. התייקר החומץ למחיר יין

ג. מה הם יסורים של אהבה? (שלש שיטות)³⁹

1. כל שאין בהם ביטול תורה. שנאמר "ומתורתך תלמדנו"
2. כל שאין בהם ביטול תפילה שנאמר "אשר לא הסיר תפילתי"
3. אלו ואלו יסורים של אהבה הם, שנאמר "כי את אשר יאהב ה' יוכיח"⁴⁰

ד. מאיפה לומדים שיסורים ממרקין כל עוונותיו של אדם?

1. "ומתורתך תלמדנו" ק"ו משן ועין שהם אחד מאבריו של אדם ועבד יוצא בהם לחרות, כ"ש יסורין.
2. נאמר "ברית" במלח⁴¹ ונאמר "ברית" ביסורין⁴² מה מלח ממתקת הבשר, אף יסורין ממרקין כל עוונות האדם רשב"ל

ה. אלו מתנות טובות נתן הקב"ה על ידי יסורים?

1. תורה. שנאמר "אשרי הגבר אשר תיסרנו קה ומתורתך תלמדנו".
2. ארץ ישראל דכתיב "כי כאשר ייסר איש את בנו... כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה".
3. העוה"ב. שנאמר "ודרך חיים תוכחות מוסר"

3. יסורי בנים ויסורי נגעים**א. מה נאמר על מי שעוסק בתורה ובגמ"ח וקובר את בנו?**

1. מוחלין לו על כל עוונותיו. שנאמר "בחסד⁴³ ואמת⁴⁴ יכופר עוון" ואתיא עוון עוון מ"משלם עוון אבות אל חיק בניהם" [תני ליה ההוא סבא לר' יוחנן]

מימרות אבא בנימין, ה: - ו.**1. על שני דברים הייתי מצטער (אבא בנימין)****ב. מה זוכה הנותן מיטתו בין צפון לדרום?**

1. זוכה לבנים זכרים. שנאמר "וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים" [רבי חמא בר חנינא אמר רבי יצחק].
2. אין אשתו מפלת נפלים. גזירה שווה מ"תמלא בטנם" ל"וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה" [רב נחמן בר יצחק].

א. האם יש מעלה שהתפילה לפני המיטה?

1. לפני המיטה ממש לא, שצריך שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר, וכמו שנאמר בחזקיהו⁴⁷ [רב יהודה אמר רב ואיתימא ריב"ל].
2. סמוך למיטה (שלא יפסיק בין הקימה לתפילה) כן.

⁴⁴ זה תורה שנאמר "אמת קנה ואל תמכור⁴⁵ שהם טעונים שילוח מחוץ למחנה (רש"י)⁴⁶ עלו אליו רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן⁴⁷ "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל"³⁹ פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא⁴⁰ אמר להו רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא הכי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן⁴¹ ולא תשבית מלח ברית⁴² אלה דברי הברית⁴³ זה גמ"ח שנאמר "רודף צדקה וחסד" וכו'

2. המתנה לחבר שמתפלל (אבא בנימין)**א. מה עונשו של מי שלא המתין לחבירו המתפלל?**

1. טורפים תפילתו בפניו. שנאמר "טורף נפשו באפו הلمענך תעזוב ארץ"
2. גורם לשכינה שתסתלק מישראל, שנאמר "ויעתק צור ממקומו". וצור זה הקב"ה כמו שנאמר "צור ילדך תשי"

ב. מה שכרו של מי שממתין?

1. זוכה לברכות הללו שנאמר "לו הקשבת⁴⁸ למצוותי⁴⁹" וכו' [רבי יוסי ברבי חנינא]

3. מזיקין (אבא בנימין)**א. מי לא יכול לעמוד בפני המזיקין?**

1. אלמלא ניתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד בפני המזיקין [אבא בנימין].

ב. כמה מזיקין יש?

1. יותר מאיתנו, והם מקיפים אותנו כי כסלא לאוגיא [אביי].

4. תפילה בביה"כ (אבא בנימין)**א. היכן תפילתו של אדם נשמעת?**

1. בביה"כ שנאמר "לשמע אל הרנה ואל התפילה"

1. שהקב"ה מצוי בביה"כ, ועם מי שלומד.**[רבין בר רב אדא א"ר יצחק]****א. איפה הקב"ה מצוי ועם מי שכינה נמצאת?**

1. בביה"כ. שנאמר "אלקים נצב בעדת קל"⁵⁰
2. בעשרה שמתפללין. שכינה מקדימה ובאה, שנאמר "אלקים נצב בעדת קל"
3. בשלשה שיושבים בדין. רק מאז שהם יושבים. שנאמר "בקרב אלקים ישפוט" ולא אמרינן שלמא בעלמא הוא.
4. בשנים שעוסקין בתורה. וגם נכתבים בספר הזכרונות. שנאמר "אז נדברו... איש אל רעהו... ויקשב ה'... ויכתב ספר זכרון לפניו".
5. באחד שעוסק בתורה שנאמר "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך"

2. שהקב"ה מניח תפילין**א. מנין שהקב"ה מניח תפילין?⁵¹**

1. שנאמר "נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו" "בימינו" זו תורה, שנאמר "מימינו" אש דת למו" ובזרוע עוזו אלו תפילין שנאמר

מימרות רבין בר רב אדא א"ר יצחק, ו. - ו:

"ה' עוז לעמו יתן" ועוז זה תפילין, כמו שדרש רבי אליעזר הגדול ש"וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" אלו תפילין שבראש"

ב. מה כתוב בתפילין של מרא עלמא?

1. "כי מי גוי גדול" וכו'. "ומי גוי גדול" וכו'
 2. "אשריך ישראל" וכו'. ו"מי כעמך ישראל" וכו'
 3. "או הנסה אלקים" וכו'
 4. "ולתתך עליון" וכו'
- וכולם כתובים גם בזרוע

3. קביעות בביה"כ.**א. מנין שהקב"ה משאיל במי שרגיל לבא לביה"כ ולא בא יום אחד?**

1. שנאמר "מי בכם ירא ה'... אשר הלך חשכים... ואין נוגה לו יבטח בשם ה'" [רבין בר רב אדא א"ר יצחק]

ב. מה הקב"ה עושה אם נכנס לביה"כ ולא מצא שם עשרה?

1. מיד הוא כועס. שנאמר "מדוע באתי ואין איש" וכו' [רבי יוחנן]

⁴⁸ הקשבת זה לשון המתנה (רש"י)⁴⁹ לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים: ויהי כחול זרעך וצאצאי מעריך כמעתי לא יכרת ולא ישמד שמו מלפני⁵⁰ ודרשין "בעדת" בית הועד שלו (רש"י)⁵¹ שאלת רב נחמן בר יצחק את רב חייה בר אבין על בית אחד. ורב אחא בריה דרבא את רב אשי על שאר הבתים

מימרות רבי חלבו אמר רב הונא, דף ו:

- 1. הקובע מקום לתפילתו.**
- א. מה מעלתו? [רבי חלבו אמר רב הונא]
1. אלקי אברהם בעזרו.
 2. כשמת אומרים לו אי חסיד אי עניו מתלמידיו של אברהם אבינו
- ב. מנין שאברהם קבע מקום לתפילתו?
1. שנאמר "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם"
 2. ו"עמידה" זו תפילה שנאמר "ויעמוד פינחס ויפלל".
- 2. היוצא מבהכ"נ לא יפסע פסיעה גסה**
- א. האם מותר לרוץ בכניסה וביציאה מבהכ"נ?
1. ביציאה, אסור. [רבי חלבו א"ר הונא].
 2. בכניסה, מצוה. שנאמר "נרדפה לדעת את ה'" [אביי]. ואפילו בשבת, שנאמר "אחרי ה' ילכו כאריה ישאג" [רבי תנחום אריב"ל]. ור' זירא גם רץ מאז ששמע את זה.
- ב. מה עיקר קיבול השכר על המצוות המוזכרות כאן?
1. עיקר שכר הדרשה - על הריצה אליה [רבי זירא].
 2. דרשת שבת שלפני הרגל - הצפיפות [אביי].
 3. שכר הלימוד - על הסברא [רבא].
 4. שכר בית האבל - על השתיקה [רב פפא].
 5. שכר התענית - הצדקה [מר זוטרא].
 6. שכר החתונה - מילי [רב אשי].
- 3. להתפלל אחרי ביהכ"נ**
- א. האם מותר להתפלל אחרי ביהכ"נ?
1. המתפלל אחרי ביהכ"נ, נקרא רשע. שנאמר "סביב רשעים יתהלכון" [רב הונא]
 2. אבל במחזיר פניו לבהכ"נ, לית לן בה. [אביי]
 3. ואליהו הרג אחד שהתפלל אחרי ביהכ"נ, כיון שנראה כשתי רשויות.
- ב. מה זה "כרום זלות לבני אדם"?⁵²
1. תפילה העומדת ברומו של עולם, ובנ"א מזלזלין בהם.
 2. כיון שנצטרך אדם לבני אדם, פניו משתנות ככרום, [רבי יוחנן ורבי אלעזר]
- 4. להיות זהיר בתפילה**
- א. באיזה תפילה צריך להיות זהיר.
1. לרבי חלבו א"ר הונא, מנחה. שכרי אליהו לא נענה אלא בה⁵³.
 2. לרבי יוחנן, אף ערבית. שנאמר "תכון תפילתי... מנחת ערב".
 3. לרב נחמן בר יצחק, אף שחרית. שנאמר "ה' בקר תשמע קולי" וכו'.
- 5. לשמח חתן וכלה**
- א. במה עובר מי שנהנה מסעודת חתן וכלה ואינו משמחו? [רבי חלבו אמר רב הונא]
1. בחמישה קולות. "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה'" וכו'.
- ב. למה זוכה המשמח חתן וכלה?
1. לתורה שניתנה בחמישה קולות [ריב"ל]. (ומה שכתוב "רואים את הקולות", זה אותם קולות של קודם מתן תורה).
 2. כאילו הקריב תודה. שנאמר (המשך הפסוק של קול ששון) "מביאים תודה בית ה'" [רבי אבהו].
 3. כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים. שנאמר "כי אשיב את שבות הארץ" וכו' [רב נחמן בר יצחק].
- 6. מי שיש בו יראת שמים**
- א. מנלן שדבריו נשמעים? [ר' חלבו א"ר הונא]
1. שנאמר "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא"
- ב. מה הפירוש "כי זה כל האדם"? (שלש שיטות)
1. כל העולם לא נברא אלא בשביל הירא שמים. [רבי אלעזר].
 2. הוא שקול כנגד כל העולם [ר' אבא בר כהנא].
 3. כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה [ר"ש בן עזאי ואמרי לה ר"ש בן זומא].

⁵³ שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' ענני ה' ענני ענני שתרד אש מן השמים וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם

⁵² שאלת ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק

7. להקדים שלום

- א. למי צריך להקדים שלום? [רבי חלבו אמר רב הונא]
1. למי שיודע בו שרגיל ליתן לו שלום, שנאמר "בקש שלום ורדפהו"

ב. ואם נתן לא שלום ולא החזיר?

1. נקרא גזלן. שנאמר "גזילת העני בבתיכם"⁵⁴

מימרות רבי יוחנן משום רבי יוסי, דף ז.**1. שהקב"ה מתפלל**

- א. מנין שהקב"ה מתפלל?
1. שנאמר "בית תפילתי" ולא "תפילתם". [רבי יוחנן משום רבי יוסי]
ב. מה הוא מתפלל?
1. יה"ר מלפני שיכבשו רחמי את כעסי וכו'⁵⁵ [רב זוטרא בר טוביה אמר רב]
ג. מה לומדים מזה שרבי ישמעאל בן אלישע בירך את הקב"ה בתפילה הנ"ל?
1. שאל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך.

2. הכעס של הקב"ה

- א. מנין שאין מרצין לאדם בשעת כעסו?
1. שנאמר "פני ילכו והניחותי לך" [רבי יוחנן משום רבי יוסי]
ב. מנין שאיכא ריתחא קמי הקב"ה?
1. שנאמר "וקל זועם בכל יום"
ג. כמה כעסו?
1. רגע, דהיינו אחד מ-58,888 בשעה. [ברייטא]
2. רגע, כמימריה. [רבי אבין ואיתימא ר' אבינא]

ד. מנלן שזעמו רגע?

1. שנאמר "כי רגע באפו"
2. שנאמר "חבי כמעט רגע עד יעבור זעם"
ה. איזה צדקה עשה הקב"ה עם ישראל בימי בלעם?

1. שלא כעס כלל. שאם היה כועס לא נשתייר משונאיהם של ישראל, כיון שבלעם היה יודע לכוון אותה שעה שהקב"ה כועס. כמו שנאמר "ויודע דעת עליון".

ו. מתי הוא כועס?

1. בתוך ג' שעות ראשונות. כשהתרנגול עומד על רגל אחת וכרבותו הופכת לבנה (לגמרי, ללא שורות אדומות) [אביי].

2. בשעה שהמלכים משתחיים לחמה [רבי מאיר]

ז. האם ראוי שצדיק יקלל?

1. ריב"ל למד מכך שהוא נרדם בדיוק באותו רגע שהקב"ה כועס⁵⁶, שלא ראוי לקלל. שנאמר "ורחמיו על כל מעשיו". ואומר "גם ענוש לצדיק לא טוב"

3. מרדות בליבו של אדם

- א. מכמה יותר טובה מרדות בליבו של אדם?
1. מכמה מלקויות [רבי יוחנן משום רבי יוסי] שנאמר "ורדפה את מאהביה" וכו'⁵⁷.
2. ממאה מלקויות [ר"ל]. שנאמר "תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה".

4. בקשות משה מהקב"ה

- א. מה ביקש משה מהקב"ה, והאם נתן לו?
1. שתשרה שכינה על ישראל, ונתן לו. שנאמר "הלא בלכתך עמנו"
2. שלא תשרה שכינה על עכו"ם, ונתן לו. שנאמר "ונפלינו⁵⁸ אני ועמך"
3. לדעת את דרכיו, מפני מה צדיק וטוב לו רשע ורע לו. לרבי יוחנן משום רבי יוסי, נתן לו. לרבי מאיר, לא.

ב. מפני מה יש צדיק ורע לו ורשע וטוב לו?

1. להו"א צדיק בן צדיק טוב לו צדיק בן רשע רע לו וכו'. ונדחה ש"בנים לא יומתו על אבות". כשאין אוחזין מעשי אבותיהם בידיהם⁵⁹.
2. למסקנא לרבי יוחנן משום רבי יוסי, תלוי אם הוא צדיק גמור או לא.
3. לרבי מאיר, אין אנו יודעים. כמו שנאמר "וחנותי את אשר אחון" וכו' אעפ"י שאינו הגון.

ג. האם משה עשה טוב שהסתיר פניו מלהביט בסנה?

1. לרבי יהושע בן קרחה, לא. ולכן הקב"ה אמר לו "לא תוכל לראות פני"⁶⁰.

⁵⁷ שמבואר שם שאל אף כל הצרות היא לא חוזרת לבעלה, עד שהיא מתעוררת מעצמה.

⁵⁸ לשון אפליה

⁵⁹ אבל כשאוחזין מעשי אבותיהם, נאמר "פוקד עוון אבות על בנים"

⁶⁰ כשרציתי לא רצית, עכשיו שאתה רוצה איני רוצה.

⁵⁴ ואין מה לגזול מהעני חוץ מעני על שלום (רש"י)

⁵⁵ יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפנים משורת הדין

⁵⁶ שהוא רצה לקלל את אותו צדוקי שהיה מצער

5. שהקב"ה לא חוזר בו מדיבורו לטובה

- א. **מנלן שהקב"ה לא חוזר בו מדיבור לטובה?**
 1. ממשא. שהקב"ה אמר לו שהוא ישמיד את ישראל ויעשה אותו לגוי גדול, ואעפ"י שלא התקיים התנאי, עשה אותו לגוי גדול.⁶¹ [רבי יוחנן משום רבי יוסי]

2. לר"ש בר נחמני א"ר יונתן, כן. ובשכר "ויסתר משה פניו" זכה לקלסתר פנים. בשכר "כי ירא" זכה ל"וייראו מגשת אליו" בשכר "מהביט" זכה ל"ותמנת ה' יביט"

ד. "וראית את אחורי" מה הראה הקב"ה למשה?

1. קשר של תפילין [רב חנא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא].

מימרות רבי יוחנן משום רשב"י, דף ז:**1. אברהם אבינו קרא להקב"ה אדון**

- ב. למה דוד אמר "מזמור" על בריחתו מאבשלום, ולא "קינה"?
 1. כי הוא חשש שיתקיים בו "הנני מקים עליך רעה מביתך" בעבד או בממזר, כיון שראה שאבשלום הוא שמח, כאדם שפרע את שטר חובו. [רבי שמעון בן אבישלום]

א. מנלן, ומי נענה בזכותו?

1. שנאמר "ה' אלקים במה אדע" (ונכתב בשם אדנות). [רבי יוחנן משום רשב"י]
 2. דניאל. שנאמר "למען ה'" (ונכתב בשם אדנות, כלומר למען אברהם שקראך אדון). [רב]

5. להתגרות ברשעים

- א. מה המקור שמותר להתגרות ברשעים בעולם הזה?
 1. שנאמר "ושומרי תורה יתגרו בם". [רבי יוחנן משום רשב"י] ומה שנאמר "אל תתחר במרעים" הכוונה להיות כמרעים, וכמו שנאמר "אל יקנא ליבך בחטאים" [רבי דוסתאי ברבי מתון].

ב. האם תמיד מותר להתגרות ברשעים? (ארבע תירוצים)

1. במילי ידיה אסור, במילי דשמיא מותר.
 2. גם במילי דשמיא, ברשע שהשעה משחקת לו, אסור.
 3. גם ברשע שהשעה משחקת לו, לצדיק גמור מותר. (שנאמר "תחריש בבלע רשע צדיק ממנו" דווקא "ממנו" אבל צדיק גמור אינו בולע⁶⁴. [רב הונא])
 4. רשע משחקת לו שאני.⁶⁵

ג. מנלן שאסור להתגרות ברשע שהשעה משחקת לו?

1. שנאמר "יחילו (יצליחו) דרכיו... מרום משפטיך מנגדו (שזוכה בדיון), כל צוריו יפיח בהם (שרואה בצריו)" [רבי יצחק]

6. הקובע מקום לתפילתו

- א. **הקובע מקום לתפילתו, למה זוכה?**
 1. אויביו נופלים תחתיו. שנאמר "ושמתי מקום לעמי... ולא יסיפו בני עולה לענותו" [רבי יוחנן משום רשב"י]

2. שאין מרצין לאדם בשעת כעסו**א. מנלן?**

1. שנאמר "פני ילכו והניחותי לך" [רבי יוחנן משום רשב"י]

3. שמות בני אדם**א. מי הודה ראשון להקב"ה?**

1. לאה. שנאמר "הפעם אודה את ה'" [רבי יוחנן משום רשב"י]

ב. מה מרמז השם ראובן?

1. ראו מה בין ראובן לעשיו, שעשיו מכר את בכורתו מרצון, ושנא את יעקב. ואילו לראובן נלקחה הבכורה בע"כ וניתנה ליוסף, והוא הציל את יוסף. [רבי אלעזר]

ג. מה מרמז השם רות?

1. שיצא ממנה דוד שריוהו לה' בשירות ותשבחות [רבי יוחנן].

ד. מנ"ל ששמא גרים?

1. שנאמר "לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ"⁶². [רבי אלעזר]

4. קשה תרבות רעה**א. מנ"ל שקשה תרבות רעה בבית, יותר מגוג ומגוג?**

1. שבמלחמת גוג ומגוג כתוב "למה רגשו גוים" 63 ובאבשלום כתיב "מה רבו צרי" [רבי יוחנן משום רשב"י]

⁶³ משמע שזה דבר קל (רש"י)⁶⁴ שנאמר "ה' לא יעזבנו בידו", ואומר "לא יאונה לצדיק כל און"⁶⁵ והאריכו במפרשים לבאר החילוק בין התירוץ הזה לתירוץ השני. ואכמ"ל⁶¹ שנאמר "ובני רחביה רבו למעלה" וגו' ותני רב יוסף למעלה מששים רבוא. מג"ש של רביה רביה. מ"ובני ישראל פרו וישרצו וירבו"⁶² אל תקרי שמות (השין בפתח) אלא שמות

תפילה בציבור ובביהכ"נ, על מה להתפלל, וקרה"ת, דף ח. - ח:

7. גדול שימושה יותר מלימודה

ב. מדוע בשמואל כתוב "לענותו" ובדברי הימים "לכלותו"

1. בתחילה הגנה הזכות שבני עולה אפילו לא יענו אותנו, ולבסוף הגנה רק שלא יכלו. [רב הונא]

א. מנין שגדול שימושה יותר מלימודה?

1. מאלישע, שנאמר בו שיצק מים על ידי אליהו, ולא כתוב שלמד מאליהו. [ר"י משום רשב"י]

תפילה בציבור ובביהכ"נ, על מה להתפלל, וקרה"ת, דף ח. - ח:

1. תפילה בציבור ובביהכ"נ

א. יחיד שאינו מתפלל בציבור, אימתי יתפלל?

1. יתפלל בזמן שהציבור מתפללים, שהוא "עת רצון" [כך אמר ר' יצחק לרב נחמן]

ב. מנלן שיש "עת רצון" כשהציבור מתפללים?

1. שנאמר "לך ה' עת רצון" [רבי יוחנן משום רשב"י]
2. שאמר "בעת רצון עניתך" [רבי יוסי ברבי חנינא]
3. שנאמר "הן אל כביר ולא ימאס" וכתוב "פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי"⁶⁶ [רבי אחא בר' חנינא, ורבי נתן].

ג. איך נקרא מי שיש לו ביהכ"נ בעירו, ולא נכנס לשם?

1. שכן רע, וגורם גלות לו ולבניו⁶⁷ [ריש לקיש].

ד. למה זוכה המשכים ומעריב לבתי כנסיות?

1. לאריכות ימים⁶⁸, ואפילו בחו"ל⁶⁹. [רבי יוחנן, וריב"ל לבניו].

ה. כמה צריך להיכנס לביה"כ?

1. שיעור שני פתחים. [רב חסדא].

2. על מה להתפלל

א. "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא" מה זה "לעת מצא"?

1. אשה. שנאמר "מצא אשה מצא טוב" [רבי חנינא]⁷⁰.
2. תורה. שנאמר "כי מוצאי מצא חיים" [רבי נתן].
3. מיתה⁷¹. שנאמר "למות תוצאות"⁷² [רב נחמן בר יצחק].

4. קריאת התורה, ושנים מקרא

א. האם מותר לצאת באמצע קריה"ת?

1. באמצע ממש, אסור. ועליו נאמר "ועוזבי ה' יכלו" [רב הונא בר יהודה א"ר מנחם א"ר אמי].
2. בין גברא לגברא, מותר [רבי אבהו היה יוצא].
3. בין פסוק לפסוק, ספק. [רב פפא].

⁷¹ שתהיה לו מיתה קלה

⁷² שיש 903 מיני מיתה בעולם, כמניין "תוצאות" בגימטריה, וקשה שבכולן אסורה (שהיא כמו להוציא ענף מצמר או כמו חבל מהחור של הספינה) וקלה שבכולן נשיקה (שהיא כמו להוציא שיער מחלב).

⁷³ אמר רבה בר רב שילא היינו דאמרי אינשי ליבעי אינש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא

⁷⁴ זה אמר רפרם בר פפא לרבא שביקש ממנו לומר ממילי מעלייתא משמיה דרב חסדא

⁷⁵ על אף שהיה להם 13 בתי כנסיות בטבריה

⁷⁶ אשריך לעוה"ז וטוב לך לעוה"ב.

⁶⁶ ודרשו מזה גם ש"העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם"

⁶⁷ שנאמר "כה אמר ה' על כל שכני הרעים... הנני נתשם מעל אדמתם" וכו'.

⁶⁸ שנאמר "אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתי יום יום לשמור מזוזת פתחי" וכתוב בתריה "כי מצאי מצא חיים" [רבי אחא ברבי חנינא]

⁶⁹ שכתוב "למען ירבו ימיכם... על האדמה" משמע שבחו"ל אין אריכות ימים, אבל המשכים ומעריב, יש לו.

⁷⁰ ובאר"י היו שואלים, מצא או מוצא, (כמו שנאמר מוצא אני מר ממות את האשה)

- ב. ומה הדין ללמוד משהו אחר (בקה"ת)?
1. רב ששת החזיר פניו וגרס.
ג. מה צריך לקרא בשנים מקרא ואחד תרגום?
1. הכלל⁷⁷, ואפילו עטרות ודיבון⁷⁸. [רב הונא בר יהודה א"ר אמי].
- ד. האם אפשר לקרא את כל הפרשיות בשבת אחת ביחד?
1. לא. (ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר) [ההוא סבא לרב ביבי בר אבין]⁷⁹.

צוואות האמוראים לבניהם, דף ח:

1. צוואות ריב"ל ורבא
א. מה ציווה רבי יהושע בן לוי את בניו?
1. להשלים את הפרשות עם הציבור.
2. להזהר בורידים כרבי יהודה⁸⁰.
3. להזהר בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו⁸¹.
ב. מה ציווה רבא את בניו?
1. לא לחתוך בשר על היד (או משום סכנה או משום קלקול סעודה).
2. לא לשבת על מיטת ארמית.
3. לא לעבור אחרי ביהכ"נ בשעה שהציבור מתפלל.
ג. מה הפירוש לא לשבת על מיטת ארמית?
1. לא לישון בלי ק"ש.
2. לא להתחתן עם גיורת.
3. כפשוטו, ומשום מעשה דרב פפא⁸².
ד. מתי מותר לעבור אחרי ביהכ"נ? [אבין]
1. אם יש פתח אחר לביהכ"נ.
2. המדיים והפרסיים
א. במה רבי עקיבא אהב את המדיים?
1. שחותכים בשר רק על השולחן.
2. שנושקים רק על גב היד.
3. שיועצים רק בשדה⁸³.
ב. במה רבן גמליאל אהב את הפרסיים?
1. שהם צנועים.
2. באכילתן.
3. בבית הכסא.
4. בתשמיש.
ג. "אני צויתי למקודש"י מי הם?
1. הפרסיים המקודשין ומזומנין לגהינם [רב יוסף].

ר"ג אומר עד שיעלה עמוד השחר, דף ח: - ט:

3. ק"ש בין עלה"ש לנץ.
א. האם אפשר לקרא ק"ש בין עלות השחר לנץ?
1. לרבן גמליאל, ק"ש של ערבית, לא. (וכן פסק רב יהודה אמר שמואל, כרבן גמליאל)
2. לרשב"י, אפשר לקרא ק"ש של שחרית מעלות השחר⁸⁴.
3. (וכך פסק רב אחא בר חנינא אריב"ל ללישנא קמא).
4. פירוש דברי ר"ג לבניו
א. מה שאלו הבנים את ר"ג, ומה ענה להם?
1. היות והלכה כחכמים כי יחיד ורבים הלכה כרבים, האם הם חולקים עליך מדאורייתא, או שהם רק באו לעשות

⁸³ כמו שנאמר "וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו", [רב אדא בר אבהו].

⁸⁴ ואע"ג שזה לילה, מ"מ יש אנשים שמתעוררים, וקרינן "ובקומך"

⁸⁵ ואע"ג שזה יום, מ"מ יש אנשים שישינים, וקרינן "ובשכבך"

⁸⁶ שלמדו את זה מכללא.

⁸⁷ עיין ברי"ף וברבינו יונה שם, שפסק כמו כל הדעות. כרבנן (עד חצות) לכתחילה, כרבן גמליאל (עד עלות השחר) בדיעבד, כרשב"י משום ר"ע (עד הנץ) בשעת הדחק. וכרשב"י (שק"ש של שחרית מעה"ש).

⁷⁷ וכל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו

⁷⁸ שאין להם תרגום, ויקרא ג' פעמים המקרא.

⁷⁹ ובערב יום כיפור, אי אפשר כי צריך לאכול שנאמר "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב" לומר שהאכל בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי [תנא ליה חייא בר רב מדפתי לרב ביבי]

⁸⁰ שצריך בשחיטת עוף (אם צולים את כולו כאחד) לשחוט גם את הורידים בשעת שחיטה, כדי שיצא כל הדם, שאח"כ קשה להוציאו.

⁸¹ דאמרינן לוחות ושברי לוחות מונחות בארון

⁸² ששמה תינוק מת תחת המיטה, ורצתה שישב ותוכל להעליל עליו שהוא הרגו.

4. האם "בחפזון" זה שעת חפזון דמצרים (חצות⁹⁰) או של ישראל (עלה"ש). [רבי אבא]

ג. האם ישראל רצו לשאול את הכלי כסף וכו' ממצרים?

1. לא, מכיון שהם רצו כבר לצאת⁹¹. ולכן הוצרך הקב"ה לומר למשה "נא" לשון בקשה שלא יאמר אברהם, שלא נתקיימה הבטחת "ברכוש גדול" [דבי רבי ינאי]
2. נאמר "וישאלום" שמשמע בעל כרחם⁹² [רבי אמי]. י"א בע"כ של מצרים⁹³, וי"א בע"כ של ישראל מפני טורח הדרך.

ד. מה פירוש "וינצלו את מצרים?"

1. כמצודה שאין בה דגן. [רבי אמי]
2. כמצולה שאין בה דגים. [ריש לקיש]

ה. מהו כפל הלשון ב"אהיה אשר אהיה" וב"ענני ה' ענני"?

1. אני אהיה אתם עכשיו, ואהיה בשעבוד מלכויות, ואמר לו משה דיה לצרה בשעתה, ולכן אמר לו הקב"ה לומר רק "אהיה" אחד.
2. ענני שתדך אש מן השמים, וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם⁹⁴. [רבי אבהו].

הרחקה מן העבירה. ורבי גמליאל ענה להם, שאפילו לחכמים הם חייבים לקרא, שכן חכמים רק עשו הרחקה.

5. אכילת פסח

א. עד מתי מותר לאכול קרבן פסח⁸⁸?

1. עד חצות. (דעת משנתינו, ראב"ע, ורבי אליעזר).
2. עד עלות השחר. (רבי עקיבא, ורבי יהושע).

ב. באיזה פסוקים נחלקו בביאורם?

1. שלראב"ע דורשים ג"ש "הזה" (שנאמר לגבי אכילת פסח) "הזה" (שנאמר לגבי מכת הכורות) מה להלן חצות אף כאן חצות.
2. ולר"ע צריך את "הזה" להגיד שאסור לאכול בלילה הבא⁸⁹.
3. בפסוק "בערב (אתה זובח) כבוא השמש (אתה אוכל) מועד צאתך ממצרים (אתה שורף)". שלרבי יהושע "מועד צאתך ממצרים" זה גם סוף זמן האכילה, ולרבי אליעזר רק זמן שריפה (אבל אכילה עד חצות).

זמן ק"ש של שחרית, משנה וגמרא, דף ט:

1. זמן ק"ש של שחרית

א. מהו תחילת זמן ק"ש של שחרית? (שש דעות)

1. משיכיר בין תכלת ללבן (באותה גיזת צמר⁹⁵) [ת"ק דמתניתין].
2. משיכיר בין תכלת לכרתי [רבי אליעזר במתניתין].
3. משיכיר בין זאב לכלב [רבי מאיר].
4. משיכיר בין חמור לערוד [רבי עקיבא].
5. משיכיר את חבירו בריחוק ד' אמות [אחרים]. וככה פסק רב הונא, ואב"י פסק כן לעניין תפילין.

6. לקוראה עם הנץ החמה⁹⁶, [רבי יוחנן אמר שכן נהגו ותיקין⁹⁷]. וכן פסק אב"י לעניין ק"ש.

ב. מהו סוף זמן ק"ש של שחרית (שתי דעות)

1. עד הנץ החמה [ת"ק].
2. עד שלש שעות⁹⁸ [רבי יהושע] וככה פסק רב יהודה אמר שמואל (בדף י').

ג. הקורא מכאן ואילך האם הפסיד?

1. לא. כאדם הקורא בתורה. (עיין הפירוש בדף י'⁹⁹)

⁹⁴ כמו שנאמר "ואתה הסבת את לבם אחורנית"
⁹⁵ כי בשתי גיזות שונות אפשר להבחין גם בלילה (גמרא)
⁹⁶ כדי לסמוך גאולה לתפילה ולהתפלל ביום
⁹⁷ עיין בתוס' שותיקין ס"ל הכי, רק למצווה מן המובחר, אבל מודו לאחרים.
⁹⁸ שכן דרך בני מלכים לעמוד בשלש שעות
⁹⁹ שמבאר ש"לא הפסיד" הכוונה שלא הפסיד את ברכותיה, ויכול לברך אף "יוצר אור" אחר הזמן.

⁸⁸ בברייתא מוזכר גם הלל ליל פסח, עד עלה"ש
⁸⁹ שהייתי אומר כמו ששלמים שני ימים ולילה, אף פסח שני לילות ויום, ולראב"ע לומדים את זה מ"עד בוקר" שמשמע בוקר ראשון, ולר"ע הייתי אומר בוקר שני, קמ"ל "הזה".
⁹⁰ שאז התחילה להם גאולה, שנאמר "הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה"
⁹¹ משל לחבוש שמעדיף לצאת מיד בלי כלום, מאשר לחכות ולקבל הרבה דברים.
⁹² במהרש"א ביאר שמרצונם צריך לכתוב וישאלו, ללא מ' סופית.
⁹³ שנאמר "ונות בית תחלק שלל"

סמיכת גאולה לתפילה, דף ט:

1. סמיכת גאולה לתפילה

א. מנלן שצריך לקרא ק"ש עם הנה"ח?

1. שנאמר "יראוך עם שמש"¹⁰⁰.

ב. מה נאמר על הסומך גאולה לתפילה?

1. אינו ניזוק כל היום כולו [ר"י בן אליקים משום קהלא קדישא שבירושלים].

2. אמנם להביא הדסים למלך אינו נקרא נזק, שכן זה זכות לראות את המלך, כדי שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו"ם [רבי יוחנן]. (ולכן ר' זירא ניזק בזה אע"פ שסמך).

3. הסומך גאולה לתפילה של ערבית הרי הוא בן העה"ב. [רבי יוחנן].

ג. איך אפשר לסמוך, והרי רבי יוחנן אמר,

שצריך לומר "ה' שפתי תפתח"?

1. אומרים "ה' שפתי תפתח" רק במנחה. [רבי אלעזר]

2. כתפילה אריכתא דמיא, כמו שבערבית אומרים "השכיבנו" וע"כ כגאולה אריכתא דמיא. [רב אשי].

2. יהיו לרצון

א. למה אומרים "יהיו לרצון" אחרי שמ"ע, והרי

זה משמע גם שיהיו לרצון מה שאני הולך לומר?

1. משום שאמרו דוד לאחר י"ח פרשיות [רבי יהודה בריה דר"ש בן פזי].

ב. מאיפה יודעים ש"אשרי האיש" (פ"א)

ו"למה רגשו" (פ"ב), חדא פרשתא היא?

1. מכך שאמרו, שדוד אמר את "יהיו לרצון" אחר י"ח פרשיות, אע"ג שזה בסוף פרק י"ט.

2. מכך שאמר ר"י בריה דר"ש בן פזי, שדוד לא אמר "הללויה" עד פרק ק"ג (שראה במפלתן של רשעים¹⁰¹), ואע"ג שזה פרק ק"ד.

3. מכך שאמרו שכל פרשיה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי ("אשרי האיש" - תחילת פ"א) וסיים באשרי ("אשרי כל חוסי בו" סוף פ"ב). [ר"ש בר נחמני א"ר יוחנן].

ברכי נפשי, ותשובות הצדוקים, דף י.

1. יתמו חטאים מן הארץ

א. מה הפירוש "יתמו חטאים מן הארץ ורשעים

עוד אינם"?

1. כיון ש"יתמו חטאים" שיחזרו בתשובה, ממילא "ורשעים עוד אינם" [ברוריא לר"מ¹⁰²].

2. תשובות הצדוקים

א. "רני עקרה לא ילדה" למה לשמוח אם לא ילדה?

1. הכוונה שלא ילדה בנים לגהינם, שהרי נאמר "כי רבים בני שוממה" אלמא יש לה בנים, אלא שאינם לגהינם. [ברוריא לצדוקי]

ב. מדוע הפרק על אבשלום נמצא קודם הפרק

על הבריחה משאול, על אף שזה היה אחרי?

1. כדי לסמוך את פרשת אבשלום (פ"ג) לפרשת גוג ומגוג (פ"ב), שלא תתמה כלום יש עבד שמורד ברבו, שהרי היה בן שמרד באביו. [תשובת רבי אבהו לצדוקי]

3. ברכי נפשי

א. באיזה חמשה עולמים דר דוד שאמר כנגדם חמשה פעמים ברכי נפשי¹⁰³?

1. מעי אמו. שנאמר "ברכי נפשי... וכל קרבי...".

2. יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ובמזלות. שנאמר "ברכו ה'... גבורי כח עושי דברו... ברכי נפשי...".

3. ינק משדי אמו. שנאמר "ברכי... כל גמוליו". (שעשה לה דדים במקום בינה [רבי אבהו]. כדי א. שלא יסתכל בערוה [רב יהודה] ב. כדי שלא ינק ממקום הטינופת [רב מתנא]).

4. ראה במפלתן של רשעים. שנאמר "יתמו חטאים... ברכי נפשי...".

5. נסתכל ביום המיתה. שנאמר "ברכי נפשי... תסף רוחם יגועון" [רבה בר רב שילא].

¹⁰² לגבי הבריונים שציערו את ר"מ, שלא להתפלל עליהם שימותו אלא שיחזרו בתשובה, ובאמת חזרו בתשובה.¹⁰³ בפרקים ק"ג ק"ד¹⁰⁰ שמוראך, דהיינו קבלת עול מלכות שמים בק"ש, תהיה עם שמש. [רש"י]¹⁰¹ שנאמר שם "יתמו חטאים מן הארץ... ברכי נפשי את ה'"

5. הקב"ה יושב בחדרי חדרים, ונשמה יושבת בחדרי חדרים.

[תשובת ר"ש בן פזי לרב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא¹⁰⁴]

ג. מה הפירוש א. "וכל קרבי" ב. "אין צור כאלקינו" ג. "כי אין בלתך"?

1. "וכל קרבי" שהקב"ה צר צורה בתוך צורה ומטיל בה קרבים ובני מעים. [ר"ש בן פזי]

2. "אין צור כאלקינו" אין צייר כאלקינו.

3. "אין בלתך" אין לבלותך, שהקב"ה מבלה את מעשה ידיו. [רבי יהודה בן מנסיא].

ועליו אמר שלמה "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה" [רבי יוחנן משום רשב"י]

ב. מה הם חמשת הדברים שיש בהקב"ה וכנגדן בנשמה? (שלקן אמר דוד ה' פעמים "ברכי נפשי")

1. הקב"ה מלא כל העולם, ונשמה מלאה כל הגוף.

2. הקב"ה רואה ואינו נראה, ונשמה רואה ואינה נראית.

3. הקב"ה זן את כל העולם, ונשמה את כל הגוף.

4. הקב"ה טהור, ונשמה טהורה.

חזקיהו, ואלישע, דף י. - י:

1. חזקיהו

עצמו (כמו שנאמר "לולי משה בחירו" וכו') [רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא]

ד. איזה דברים שעשה חזקיהו הודו לו חכמים?

1. גנז ספר רפואות.
2. כתת נחש הנחושת.
3. גירר עצמות אביו על מיטה של חבלים.

ה. ועל איזה לא הודו לו?

1. סתם מי גיחון.
2. קיצץ דלתות היכל ושיגרן למלך אשור.
3. עיבר ניסן בניסן (ואע"ג שידע הדרשה של "החודש הזה" זה ניסן ואין אחר ניסן, טעה בדשמואל וחשב שבל' אדר אפשר לעבר, ולא אמרין הואיל וראוי לקבעו ניסן).

2. אלישע

א. מה זה "עליית קיר" (מחלוקת רב ושמואל)

1. עשו "קיר" לחלק את החדר, ונתנו לו את ה"עלייה" דהיינו המעולה שבהם.
2. קירו (עשו תקרה) את החדר, וכך נהיה "עליה".

ב. האם מותר ליהנות מאחרים?

1. הרוצה להנות יהנה כאלישע, ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל. "כי שם ביתו" וא"ר יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו [אביי ואיתימא רבי יצחק].

ג. מה לומדים מ "ותאמר אל אשה... קדוש הוא..."?

1. שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש. [רבי יוסי ברבי חנינא].
2. שהוא קדוש אבל לא משרתו. [ריב"ח] כמו שנאמר "ויגש גיחזי להדפה" שאחזה בהוד יפיה. [ריב"ח]

ד.
ה.

א. מה הפשרה שעשה הקב"ה בין חזקיהו לישעיהו?

1. הם התווכחו האם כבוד חזקיהו עדיף ועל ישעיהו לבא אליו, (כמו שאליו הנביא הלך לאחאב) וישעיהו סבר שכבוד הנביא עדיף (כמו שיהורם בן אחאב הלך לאלשע), והביא הקב"ה חולי על חזקיהו, ואמר לישעיהו לבקר את החולה. וע"ז אמר הכתוב "מי כהחכם ומי יודע פשר דבר" [רב המנונא]

ב. למה נגזר על חזקיהו שימות לעוה"ז ולא יחיה לעוה"ב?

1. כי לא נשא אשה, ואע"פ שראה שיהיו לו בנים רשעים מ"מ לא היה לא להימנע¹⁰⁵

ג. מה עשה חזקיהו?

1. אמר לישעיהו כלה נבואתך וצא, שאפילו חרב חדה וכו', שנאמר "הן יקטלני לו איחל" [רבי יוחנן ורבי אלעזר]. ואפילו בעל החלומות אומר לו למחר הוא מת אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר "כי ברוב חלומות... את האלקים ירא" [רב חנן].

2. הסב את פניו לקיר והתפלל. (י"א מקירות ליבו [רשב"ל] וי"א על עסקי הקיר, ק"ו משונמית שעשתה רק קיר אחד והחית את בנה, ק"ו לאבי אבא שחיפה את ההיכל כולו [ר' לוי]).

3. הזכיר את צדקותיו, וכמו שנאמר "והטוב בעיניך עשיתי" (י"א שסמך גאולה לתפילה [ר' יהודה אמר רב]. וי"א שגנז ספר רפואות [ר' לוי]). ולכן תלו לו בזכות אחרים. שנאמר "וגנות... למעני ולמען דוד..." וע"ז אמר "הנה לשלום מר לי מר" [ריב"ל]

4. שכל התולה בזכות עצמו תולים לו בזכות אחרים, אבל התולה בזכות אחרים (כמו משה שביקש בזכות האבות) תולין בזכות

¹⁰⁵ דבהדי כבשי דרחמנא למה לך

¹⁰⁴ שהיה מסדר אגדתא קמי ריב"ל

מימרות רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב, דף י:**1. המהנה ת"ח מנכסיו**

2. שצריך לכוון רגלים בתפילה, שנאמר "ורגליהם רגל ישרה".

3. שאסור לאכול קודם התפילה, שנאמר "לא תאכלו על הדם" (לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם).

4. וכל האוכל קודם תפילה עליו הכתוב אומר "ואותי השלכת אחרי גויך" (ודרשין גאיך לשון גאווה). [ר' יצחק א"ר יוחנן אריב"ח משום ראב"י]

א. מה לומדים מ"עובר עלינו תמיד"?

1. שכל המארח ת"ח ומהנהו מנכסיו, כאילו הקריב תמידין. [ריב"ח משום ראב"י]

2. בהלכות תפילה

א. איזה מימרות אמר רבי יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב בהלכות תפילה?

1. לא להתפלל במקום גבוה, אלא במקום נמוך, שנאמר "ממעקים קראתיך" ואומר "תפילה לעני" וכו'.

הקורא מכאן ואילך, דף י: 106**1. הקורא מכאן ואילך לא הפסיד**

ב. מה לומדים מהמילים "כאדם הקורא בתורה"?

1. שגדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מעוסק בתורה [ר' מני].

א. מה הפירוש לא הפסיד?

1. שלא הפסיד ברכות, ויכול לומר אפילו יוצר אור. [רב חסדא אמר מר עוקבא, לל"ב].

לשכב ולעמוד בק"ש, משנה וגמרא, דף י: - יא.**1. עמידה ושכיבה בק"ש**

כיון שאין זה מצוה. (ואבל פטור מתפילין כיון שנאמר בהם "פאר" [ר' אבא בר זבדא אמר רב])

2. שזה יהיה טירדא. (אולם כונס אלמנה חייב אע"פ שזה מצוה, כיון שאין טירדא).

ד. מה הדין של מי שעשה כב"ש? (שלש שיטות)

1. עשה כב"ש, עשה. [תני רב יחזקאל].
2. לא עשה ולא כלום [רב יוסף]. מכך שהעושה כב"ה לב"ש לא יצא, שאמרו ב"ש לב"ה (לגבי ר' יוחנן בן החורנית שישב בסוכה שולחנו בתוך הבית, שפסול לב"ש), שלא יצא ידי סוכה. ומב"ש נלמד לב"ה.

3. חייב מיתה [רב נחמן]. מכך שאמרו לרבי טרפון שהיטה כדבר ב"ש, "כדאי היית לחוב בעצמך".

ורבי ישמעאל הקפיד לעמוד בק"ש של ערבית¹⁰⁹, כב"ה. וכדי שלא יראו התלמידים ויקבעו הלכה כב"ש.

א. האם צריך לעמוד ולשכב בק"ש?

1. לב"ש, בערב צריך לשכב ובבוקר לעמוד. שנאמר "ובשכבך ובקומך". (שאם זה רק לזמן, שיכתב "בבקר ובערב")
2. לב"ה, כל אדם קורא כדרכו, שנאמר "ובלכתך בדרך". (ו"ובשכבך ובקומך" זה לזמן הקריאה)

ב. מה דורשים מהפסוקים "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך"¹⁰⁷?

1. "בשבתך בביתך" לפטור עוסק במצוה. "ובלכתך בדרך" לפטור חתן. (מכך שלא כתוב "בשבת" "ובלכת" אלא "בשבתך" "ובלכתך" בשבת שלך ובלכת שלך¹⁰⁸).
2. ומהמילה "ובלכתך" עצמה, לב"ש לפטור גם שלוחי מצוה. (ולב"ה ממילא שמע מינה שאפשר לקרא כשהוא מהלך).

ג. מה הם התנאים לפטור העוסק במשהו מק"ש?

1. שזה יהיה עסק מצוה. (אולם מי שטבעה ספינתו או אבל חייבים, אע"פ שטרודים,

¹⁰⁶ כתוב כאן גם שהלכה כרבי יהושע (של עד שלש שעות) והוזכר לעיל (בדף ט:).

¹⁰⁷ עפ"י הגירסא שלפנינו וכפירוש מסורת הש"ס

¹⁰⁸ ורב פפא אמר כי דרך מה דרך רשות. ונפרך שיש גם דרך של הולך לדבר מצוה.

¹⁰⁹ על אף שראב"ע היטה

ברכות ק"ש, משנה וגמרא, דף יא. - יב.**1. המשנה**

3. אשר בחר בנו וכו' [רב המנונא, וזוהי מעולה שבברכות] ולכן אנו אומרים את הכל.

4. ברכות ק"ש במקדש

א. מה היה סדר התפילה בבית המקדש, בשעת העבודה?

1. ברכו רק ברכה אחת שלפני ק"ש. (וכך היה הממונה אומר להם).
2. קראו עשרת הדברות. (ובגבולין ביטלו את קריאתה, מפני תרעומת המינים [הרבה תנאים ואמוראים]¹¹¹).
3. קראו ק"ש (כל הפרשיות).
4. ברכו עם העם, עוד שלש ברכות, והם 1. אמת ויציב 2. ברכת העבודה¹¹² 3. ברכת כהנים
5. ובשבת¹¹³ המשמר היוצא בירך את המשמר הנכנס. "מי ששכן את שמו בבית הזה, הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלוש ורעות." [רבי חלבון].

ב. איזה ברכה ברכו לפני ק"ש.

1. אהבה רבה [רב יהודה אמר שמואל]
2. יוצר אור. (הוכיחו מדברי רבי זריקא א"ר אמי ארשב"ל, שאמר שברכות אין מעכבות זו את זו. ואם ברכו אהבה רבה, שמא בירכו גם יוצר אור כשהגיע הזמן. ואמנם אפשר לפרוך שבאמת בירכו יוצר אור כשהגיע הזמן, וברכות אין מעכבות זו את זו היינו סדר ברכות).

5. פתח על דעת ברכה אחרת

א. מה הדין מי שהתחיל על דעת ברכה אחת וסיים בברכה אחרת?

1. התחיל על דעת "שהכל" על יין, או "מזונות" על תמרים, וסיים כתיקונו, יצא. (כיון שגם אם היה מסיים ב"שהכל" או "מזונות" היה יוצא).
2. התחיל על דעת "הגפן" בשכר, ספק. אי אזלינן בתר תחילת הברכה או בתר החיתום.
3. בברכות ק"ש, הכל הולך אחר החיתום. (לרב שברכה צריכה רק הזכרת השם, משום שמזכיר את השם בחיתום. ולרבי יוחנן שצריך גם מלכות, משום שמעיקרא התכוון על מידת לילה ביום ומידת יום בלילה¹¹⁴).

א. כמה ברכות יש בק"ש?

1. בשחר, שתיים לפניה ואחת לאחריה. בערב, שתיים לפניה ושתיים לאחריה.

ב. האם רשאי לשנות בברכות?

1. אסור לקצר ולהאריך (כגון לקצר ב"אמת ואמונה" שהיא ארוכה או להאריך ב"השכיבנו"¹¹⁰), לחתום ולא לחתום.

2. נוסח ברכות שלפניה

א. מהו נוסח ברכה ראשונה של שחרית?

1. יוצר אור ובורא חושך [ר' יעקב א"ר אושעיא].
2. עושה שלום ובורא את הכל. ואע"ג שבפסוק כתוב "ובורא רע", אנו משנים ללישנא מעליא. (אמנם את המילה "חושך" אנו לא משנים, כדי להזכיר מידת לילה ביום [רבא]).

ב. איך מזכירים מדת יום בלילה?

1. גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור [אביי].

ג. מהו נוסח ברכה שניה? (מחלוקת)

1. אהבת רבה [רב יהודה אמר שמואל, ר' אלעזר לר' פדת בריה, ות"ק דבריתא].
2. אהבת עולם [רבנן דבריתא]. כמו שנאמר "ואהבת עולם אהבתיך".

3. ברכות התורה

א. האם ברכת אהבה רבה (עולם) פוטרת את ברכות התורה?

1. כן. וע"כ מי שברך ברכות ק"ש, לא צריך לברך ברה"ת. [רב יהודה אמר שמואל].

ב. על מה צריך לברך ברכה"ת? (ארבע שיטות)

1. רק למקרא [רב הונא]
 2. למקרא ולמדרש [רבי אלעזר].
 3. למקרא למדרש ולמשנה [ר' יוחנן]
 4. להכל (מקרא מדרש משנה ותלמוד) [רבא].
- והעיד רב חייא בר אשי, שרב בירך על השיעור שמסר בפירקא דבי רב.

ג. מה הם ברכות התורה?

1. לעסוק בדברי תורה. [רב יהודה אמר שמואל].
2. לסיים ב-והערב נא וכו' [רבי יוחנן]

¹¹² רצה ה' מתפילת שמ"ע, אבל את שאר התפילה לא היו מתפללים.

¹¹³ שמשמרות הכהונה מתחלפים

¹¹⁴ כמימרת רבה בר עולא שצריך להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום

¹¹⁰ עפ"י דברי רש"י ש"אחת ארוכה ואחת קצרה" קאי על שתיים לאחריה דערבית.

¹¹¹ 1. רב יהודה אמר שמואל 2. רבי נתן 3. רב חסדא לרבה בר בר חנה שרצה לקבוע את זה בסורא 4. רב אשי לאמימר שרצה לקבוע כן בנהרדעא

מימרות רבה בר חנינא סבא משמיה דרב, דף יב. - יב:**1. אמת ויציב ואמת ואמונה**

א. מהי הברכה שלאחריה בק"ש?

1. בשחרית אמת ויציב. בערבית אמת ואמונה. ואם לא אמר כן, לא יצא. שנאמר "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות" [רבה בר חנינא סבא משמיה דרב].

2. לכרוע בברוך

א. מה הם דיני הכריעה בשמ"ע?

1. כורעים ב"ברוך" וזוקפים בשם [רבה בר חנינא סבא ושמואל לחייא בר רב בשם רב]. ומה שכתוב "מפני שמי נחת (לשון הכנעה) הוא" זה מפני השם אבל לא בשם.
2. רב ששת כרע כחיזרא (מקל, הנחסט בבת אחת) וזקף כנחש (לאט לאט).

3. המלך הקדוש

א. מה הדין מי שאמר הקל הקדות ומלך אוהב צדקה ומשפט, בעשי"ת? (מחלוקת)

1. לא יצא. [רבה בר חנינא סבא משמיה דרב אמר שצריך לומר המלך, רבה] וכן הלכה.
2. יצא. [רבי אלעזר לגבי הקל הקדוש, ורב יוסף]. שנאמר "ויגבה ה'..." (שזה בעשי"ת) והקל הקדוש נקדש בצדקה.

פרשת בלק ופרשת ציצית, דף יב:**1. פרשת בלק**

א. למה רצו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע?

1. להו"א משום יצי"מ, ונדחה שא"כ נגיד פרשת רבית או משקולות.
2. למסקנא, משום שכתוב בו "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו" [ר' יוסי בר אבין].

ב. למה לא קבעוה?

1. מפני טורח ציבור. [רבי אבהו בן זוטרת א"ר יהודה בר זבידא]. ולהגיד רק את הפסוק של "כרע

4. לבקש רחמים על חבירו

א. מנלן שצריך לבקש רחמים על חבירו?

1. שנאמר "חלילה לי מחטא לה" מחדול להתפלל בעדכם" אלמא מי שאינו מתפלל נקרא חוטא [רבה בר חנינא סבא משמיה דרב].
2. ות"ח צריך שיחלה עצמו עליו, [רבא]. שנאמר "ואני בחלותם לבושי שק".

5. המתבייש בעבירה

א. מנלן שהמתבייש בעבירה מוחלין לו על כל עוונותיו [רבה בר חנינא סבא משמיה דרב]?

1. להו"א, שנאמר "למען תזכרי ובשת... בכפרי לך..." ונפרך, שדלמא ציבור שאני.
2. למסקנא, משאול. שלא הזכיר לשמואל את האורים ותומים, משום שהתבייש בהריגת נוב עיר הכהנים. ומחלו לו מן השמים. שנאמר "אתה ובניך עמי" במחיצתי [רבי יוחנן]. וי"א שנאמר "והוקענום לה" בגבעת שאול בחיר ה" יצתה בת קול ואמרה "בחיר ה" [רבנן]

2. פרשת ציציתא. איזה ששה¹¹⁵ דברים יש בפרשת ציצית שלכן קבעוה בק"ש?

1. מצות ציצית.¹¹⁶
2. יציא"מ.¹¹⁷
3. עול מצוות.¹¹⁸
4. דעת מינים.¹¹⁹
5. הרהור עבירה.¹²⁰
6. הרהור עבודה זרה.¹²¹ [רבי יהודה בר חביבא]

¹¹⁵ שנאמר "אחרי לבבכם" וכן הוא אומר "אמר נבל בלבו אין אלקים"¹²⁰ שנאמר "אחרי עיניכם" וכן הוא אומר (לגבי שמשון) "כי היא ישרה

בעיני"

¹²¹ שנאמר "אשר אתם זונים" וכן הוא אומר "ויזנו אחרי הבעלים"¹¹⁵ במסורת הש"ס הגיהו "ששה דברים"¹¹⁶ שנאמר "ועשו להם ציצית"¹¹⁷ שנאמר "אשר הוצאתי אתכם" וכו'¹¹⁸ שנאמר "וזכרתם את כל מצוות ה"

הזכרת יציאת מצרים בלילות, ושמות שהשתנו, משנה וגמרא, דף יב: - יג.

1. הזכרת יציאת מצרים בלילות

א. האם מזכירים יציאת מצרים בלילות, ומנלן?
(מחלוקת)

1. כן [תנא דמתניתין וראב"ע]. שנאמר "כל ימי חיך" לרבות הלילות [בן זומא]. אבל לא ימות המשיח שנאמר "ולא יאמרו עוד... אשר העלה... מארץ מצרים"¹²².
2. לא [חכמים]. ומה שנאמר "כל ימי חיך" לרבות ימות המשיח, והפסוק של "ולא יאמרו עוד" וכו', הכוונה שתהיה גאולה משעבוד מלכויות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו.¹²³

2. שמות שהשתנו

א. אילו שמות שהשתנו ומותר לקרא בשם הישן?

1. יעקב. השתנה ל"ישראל"¹²⁴, ולא שנעקר שהרי אח"כ הפסוק קורא לו יעקב,¹²⁵ אלא ששם ישראל עיקר ויעקב טפל לו.

2. שרי. השתנה ל"שרה" אבל רק לאברהם אבינו נאמר "לא תקרא את שמה שרי"¹²⁶.

ב. במה עובר הקורא לאברהם אברם?

1. עובר בעשה. שנאמר "והיה שמך אברהם" [בר קפרא].
 2. עובר בלאו. שנאמר "ולא יקרא עוד את שמך אברם" [רבי אליעזר].
- אבל לסדר את שבח ה' לפי מה שהיה לפני שינוי השם, מותר. וכמו שכתוב "אשר בחרת באברם". [תירוצ' על קושיתו של ר' יוסי בר אבין ואיתימא ר' יוסי בר זבידא].

ג. מה ההפרש בין "אברם" ל"אברהם" ובין "שרי" ל"שרה"?

1. אברם, אב לארם. אברהם, אב לכל העולם.
- שרי, לאומתה. שרה, לכל העולם

מלחמת גוג ומגוג). שצרות אחרונות משכחות את הראשונות, וכמשל האדם שפגע בו זאב וכו'.

¹²⁴ כמו שנאמר "לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך"

¹²⁵ שנאמר "ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב"

¹²⁶ משמע שלאחרים מותר

¹²² הפסוק המלא "הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם"

¹²³ וכמו שנאמר "אל תזכרו ראשונות (שעבוד מלכויות) וקדמוניות אל תתבוננו (יציאת מצרים) הנני עשה חדשה עתה תצמח" (תני רב יוסף זו

הזכרת יציאת מצרים בלילות, ושמות שהשתנו, משנה וגמרא, דף יב: - יג.

משנה, ב. 1 _____**1. זמן קריאת שמע** 1 _____

א. מהו תחילת זמן ק"ש של ערבית? _____

ב. מהו סוף זמן קריאת שמע של ערבית? (שלוש שיטות) _____

ג. איזה דברים נעשים כל הלילה? _____

מאימתי קורין את שמע, ב. - ב: 1 _____**1. ביאור לשון וסדר המשנה** 1 _____

א. תנא היכי קאי, ומ"ש דפתח בערבית? (שתי תירוצים). _____

ב. "משעה שהכהנים מדוע לא כתוב צאה"כ? _____

2. תחילת זמן ק"ש של ערבית 1 _____

א. מה הם כל הדעות בתחילת זמן ק"ש של ערבית? _____

3. סוף זמן ק"ש של ערבית 1 _____

א. האם יש שיטה נוספת (מלבד המשנה) בסוף זמן ק"ש? _____

אשמורות, ג. - ד: 1 _____**1. דעת רבי אליעזר באשמורות** 1 _____

א. כמה אשמורות יש וסימניהם? _____

ב. האם הסימנים לתחילת האשמורה או לסופה? (שתי תירוצים בגמרא) _____

2. מה הקב"ה עושה באשמורות, והאיסור להיכנס לחורבה 2 _____

א. מה הקב"ה עושה באשמורות? _____

ב. מה למד רבי יוסי מאליהו הנביא? (שלושה דברים) _____

ג. מה אמר אליהו הנביא לרבי יוסי שהקב"ה אומר? _____

ד. מדוע אסור להיכנס לחורבה ומאי נ"מ בטעמים? _____

3. קימת דוד בחצות (קידמו עיני אשמורות) 2 _____

א. האם יש להוכיח מזה שארבע אשמורות הוי הלילה? _____

ב. האם יש הוכחה מגדעון ששלוש אשמורות הוי הלילה? _____

ג. מה אומרים בפני המת? _____

ד. האם דוד קם בחצות או בתחילת הלילה? (שלושה תירוצים) _____

ה. איך דוד ידע מתי חצות והרי אפילו משה לא ידע? (שלושה תירוצים) _____

ו. מה היה הסדר כשיצאו למלחמה? _____

4. שדוד קרא לעצמו חסיד. 3 _____

א. למה דוד קרא לעצמו חסיד? (לוי ור' יצחק) _____

ב. באילו מקרים חששו שמא יגרום החטא? _____

וחכמים אומרים עד חצות, ד. - ד: 3 _____**1. ביאור דעת חכמים** 3 _____

א. האם חכמים סוברים כרבי אליעזר או כרבן גמליאל? _____

ב. למה כתוב רק כאן (לגבי ק"ש של ערבית עד חצות) "כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה"? (שתי תירוצים) _____

3

(תירוצים)

סמיכת גאולה לתפילה בערבית, ומימרות ר' אלעזר בר אבינא, דף ד: 3 _____**1. סמיכת גאולה לתפילה בערבית** 3 _____

א. האם צריך לסמוך? _____

ב. מה הטעם? _____

ג. איך אפשר לסמוך והרי צריך לומר השכיבנו? (קושיית מר בריה דרבינא) _____

2. תהילה לדוד 3 _____

א. מה מובטח למי שאומר תהילה לדוד שלש פעמים בכל יום? ומה הטעם? _____

ב. למה לא נאמר נ' באשרי? _____

הזכרת יציאת מצרים בלילות, ושמות הששת, משנה וגמרא, דף יב: - יג.

- 3.** **תעופת המלאכים**
 4 _____
 4 _____ בכמה המלאכים עפים?
 4 _____ מה המקור שמיכאל באחת וגבריאל בשתיים?
קריאת שמע שעל המיטה, ומימרות ר' לוי בר חמא אמר ריש לקיש, ד: - ה.
- 1.** **קר"ש שעל המיטה**
 4 _____
 4 _____ מי צריך לקרוא? ומה המקור?
 4 _____ מה מימרות רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש?
 4 _____ מה מעלת קריאת שמע שעל המיטה?
יסורים, דף ה. - ה:
- 1.** **העוסק בתורה**
 4 _____
 4 _____ מניין שהיסורין בדילין מהעוסק בתורה?
 4 _____ מה עוד לומדים מ"כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו" וכו'?
- 2.** **פשפוש במעשים ויסורים של אהבה**
 4 _____
 4 _____ מה יעשה אדם שרואה שיסורים באים עליו?
 4 _____ מאיפה לומדים שמי שהקב"ה חפץ בו מקבל יסורים?
 5 _____ מה הם יסורים של אהבה? (שלוש שיטות)
 5 _____ מאיפה לומדים שיסורים ממרקין כל עוונותיו של אדם?
 5 _____ אלו מתנות טובות נתן הקב"ה על ידי יסורים?
- 3.** **יסורי בנים ויסורי נגעים**
 5 _____
 5 _____ מה נאמר על מי שעוסק בתורה ובגמ"ח וקובר את בניו?
 5 _____ האם נגעים זה יסורים של אהבה? (שלוש תירוצים)
 5 _____ האם בנים זה יסורים של אהבה?
- 4.** **סיפורים על יסורים**
 5 _____
 5 _____ איזה אמוראים אמרו "לא הן ולא שכרן" על היסורים, ומי הקים אותם?
 5 _____ למה החמיצו ארבע מאות חביות היין של רב הונא?
 5 _____ מה קרה לחביות אחרי שקיבל עליו לתת לאריס? (שתי שיטות)
- מימרות אבא בנימין, ה: - ו.**
- 1.** **על שני דברים הייתי מצטער (אבא בנימין)**
 5 _____
 5 _____ האם יש מעלה שהתפילה לפני המיטה?
 5 _____ מה זוכה הנותן מיטתו בין צפון לדרום?
- 2.** **המתנה לחבר שמתפלל (אבא בנימין)**
 6 _____
 6 _____ מה עונשו של מי שלא המתין לחבירו המתפלל?
 6 _____ מה שכרו של מי שממתין?
- 3.** **מזיקין (אבא בנימין)**
 6 _____
 6 _____ מי לא יכול לעמוד בפני המזיקין?
 6 _____ כמה מזיקין יש?
 6 _____ מה נהיה מהמזיקין?
 6 _____ איך אפשר להתוודע או לראות את המזיקין?
- 4.** **תפילה בביה"כ (אבא בנימין)**
 6 _____
 6 _____ היכן תפילתו של אדם נשמעת?
- מימרות רבין בר רב אדא א"ר יצחק, ו: - ו:**
- 1.** **שהקב"ה מצוי בביה"כ, ועם מי שלומד. [רבין בר רב אדא א"ר יצחק]**
 6 _____
 6 _____ איפה הקב"ה מצוי ועם מי שכינה נמצאת?
- 2.** **שהקב"ה מניח תפילין**
 6 _____
 6 _____ מנין שהקב"ה מניח תפילין?

הזכרת יציאת מצרים בלילות, ושמות הששת, משנה וגמרא, דף יב: - יג.

- ב. מה כתוב בתפילין של מרא עלמא? 6
3. קביעות בביה"כ. 6
- א. מנין שהקב"ה משאיל במי שרגיל לבא לביה"כ ולא בא יום אחד? 6
- ב. מה הקב"ה עושה אם נכנס לביה"כ ולא מצא שם עשרה? 6
- מימרות רבי חלבו אמר רב הונא, דף ו: 7
1. הקובע מקום לתפילתו. 7
- א. מה מעלתו? [רבי חלבו אמר רב הונא] 7
- ב. מנין שאברהם קבע מקום לתפילתו? 7
2. היוצא מבהכ"נ לא יפסע פסיעה גסה 7
- א. האם מותר לרוץ בכניסה וביציאה מבהכ"נ? 7
- ב. מה עיקר קיבול השכר על המצוות המוזכרות כאן? 7
3. להתפלל אחרי ביהכ"נ 7
- א. האם מותר להתפלל אחרי ביהכ"נ? 7
- ב. מה זה "כרום זלות לבני אדם"? 7
4. להיות זהיר בתפילה 7
- א. באיזה תפילה צריך להיות זהיר. 7
5. לשמח חתן וכלה 7
- א. במה עובר מי שנהנה מסעודת חתן וכלה ואינו משמחו? [רבי חלבו אמר רב הונא] 7
- ב. למה זוכה המשמח חתן וכלה? 7
6. מי שיש בו יראת שמים 7
- א. מנלן שדבריו נשמעים? [ר' חלבו א"ר הונא] 7
- ב. מה הפירוש "כי זה כל האדם"? (שלוש שיטות) 7
7. להקדים שלום 8
- א. למי צריך להקדים שלום? [רבי חלבו אמר רב הונא] 8
- ב. ואם נתן לא שלום ולא החזיר? 8
- מימרות רבי יוחנן משום רבי יוסי, דף ז. 8
1. שהקב"ה מתפלל 8
- א. מנין שהקב"ה מתפלל? 8
- ב. מה הוא מתפלל? 8
- ג. מה לומדים מזה שרבי ישמעאל בן אלישע בירך את הקב"ה בתפילה הנ"ל? 8
2. הכנס של הקב"ה 8
- א. מנין שאין מרצין לאדם בשעת כעסו? 8
- ב. מנין שאיכא ריתחא קמי הקב"ה? 8
- ג. כמה כעסו? 8
- ד. מנלן שזעמו רגע? 8
- ה. איזה צדקה עשה הקב"ה עם ישראל בימי בלעם? 8
- ו. מתי הוא כועס? 8
- ז. האם ראוי שצדיק יקלל? 8
3. מרדות בליבו של אדם 8
- א. מכמה יותר טובה מרדות בליבו של אדם? 8
4. בקשות משה מהקב"ה 8
- א. מה ביקש משה מהקב"ה, והאם נתן לו? 8
- ב. מפני מה יש צדיק ורע לו ורשע וטוב לו? 8
- ג. האם משה עשה טוב שהסתיר פניו מלהביט בסנה? 8
- ד. "וראית את אחורי" מה הראה הקב"ה למשה? 9

הזכרת יציאת מצרים בלילות, ושמות הששת, משנה וגמרא, דף יב: - יג.

5. **שהקב"ה לא חוזר בו מדיבורו לטובה** _____ 9
א. מנלן שהקב"ה לא חוזר בו מדיבור לטובה? _____ 9
- מימרות רבי יוחנן משום רשב"י, דף ז:** _____ 9
1. **אברהם אבינו קרא להקב"ה אדון** _____ 9
א. מנלן, ומי נענה בזכותו? _____ 9
2. **שאין מרצין לאדם בשעת כעסו** _____ 9
א. מנלן? _____ 9
3. **שמות בני אדם** _____ 9
א. מי הודה ראשון להקב"ה? _____ 9
ב. מה מרמז השם ראובן? _____ 9
ג. מה מרמז השם רות? _____ 9
ד. מנ"ל ששמה גרים? _____ 9
4. **קשה תרבות רעה** _____ 9
א. מנ"ל שקשה תרבות רעה בבית, יותר מגוג ומגוג? _____ 9
ב. למה דוד אמר "מזמור" על בריחתו מאבשלום, ולא "קינה"? _____ 9
5. **להתגרות ברשעים** _____ 9
א. מה המקור שמותר להתגרות ברשעים בעולם הזה? _____ 9
ב. האם תמיד מותר להתגרות ברשעים? (ארבע תירוצים) _____ 9
ג. מנלן שאסור להתגרות ברשע שהשעה משחקת לו? _____ 9
6. **הקובע מקום לתפילתו** _____ 9
א. הקובע מקום לתפילתו, למה זוכה? _____ 9
ב. מדוע בשמואל כתוב "לענותו" ובדברי הימים "לכלותו"? _____ 10
7. **גדול שימושה יותר מלימודה** _____ 10
א. מנין שגדול שימושה יותר מלימודה? _____ 10
- תפילה בציבור ובביהכ"נ, על מה להתפלל, וקרה"ת, דף ח. - ח:** _____ 10
1. **תפילה בציבור ובביהכ"נ** _____ 10
א. יחיד שאינו מתפלל בציבור, אימתי יתפלל? _____ 10
ב. מנלן שיש "עת רצון" כשהציבור מתפללים? _____ 10
ג. איך נקרא מי שיש לו ביהכ"נ בעירו, ולא נכנס לשם? _____ 10
ד. למה זוכה המשכים ומעריב לבתי כנסיות? _____ 10
ה. כמה צריך להיכנס לביה"כ? _____ 10
2. **על מה להתפלל** _____ 10
א. "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא" מה זה "לעת מצא"? _____ 10
3. **להתפלל במקום הלימוד** _____ 10
א. מנלן שמקום הלימוד עדיף על ביהכ"נ? _____ 10
ב. איזה עוד מימרות אמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא? _____ 10
4. **קריאת התורה, ושנים מקרא** _____ 10
א. האם מותר לצאת באמצע קריה"ת? _____ 10
ב. ומה הדין ללמוד משהו אחר (בקה"ת)? _____ 11
ג. מה צריך לקרא בשנים מקרא ואחד תרגום? _____ 11
ד. האם אפשר לקרא את כל הפרשיות בשבת אחת ביחד? _____ 11
- צוואות האמוראים לבניהם, דף ח:** _____ 11
1. **צוואות ריב"ל ורבא** _____ 11
א. מה ציווה רבי יהושע בן לוי את בניו? _____ 11
ב. מה צוה רבא את בניו? _____ 11

הזכרת יציאת מצרים בלילות, ושמות שהשתנו, משנה וגמרא, דף יב: - יג.

11. מה הפירוש לא לשבת על מיטת ארמית? ג.
11. מתי מותר לעבור אחרי ביהכ"נ? [אביי] ד.
- 2. המדיים והפרסיים**
11. במה רבי עקיבא אהב את המדיים? א.
11. במה רבן גמליאל אהב את הפרסיים? ב.
11. "אני צויתי למקודשי" מי הם? ג.
- ר"ג אומר עד שיעלה עמוד השחר, דף ח: - ט:**
11. ק"ש בין עלה"ש לנץ. 3.
11. האם אפשר לקרא ק"ש בין עלות השחר לנץ? א.
- 4. פירוש דברי ר"ג לבניו**
11. מה שאלו הבנים את ר"ג, ומה ענה להם? א.
- 5. אכילת פסח**
12. עד מתי מותר לאכול קרבן פסח? א.
12. באיזה פסוקים נחלקו בביאורם? ב.
12. האם ישראל רצו לשאול את הכלי כסף וכו' ממצרים? ג.
12. מה פירוש "וינצלו את מצרים"? ד.
12. מהו כפל הלשון ב"אהיה אשר אהיה" וב"ענני ה' ענני"? ה.
- זמן ק"ש של שחרית, משנה וגמרא, דף ט:**
12. זמן ק"ש של שחרית 1.
12. מהו תחילת זמן ק"ש של שחרית? (שש דעות) א.
12. מהו סוף זמן ק"ש של שחרית? (שתי דעות) ב.
12. הקורא מכאן ואילך האם הפסיד? ג.
- 13. סמיכת גאולה לתפילה, דף ט:**
13. סמיכת גאולה לתפילה 1.
13. מנלן שצריך לקרא ק"ש עם הנה"ח? א.
13. מה נאמר על הסומך גאולה לתפילה? ב.
13. איך אפשר לסמוך, והרי רבי יוחנן אמר, שצריך לומר "ה' שפתי תפתח"? ג.
- 13. יהיו לרצון**
13. למה אומרים "יהיו לרצון" אחרי שמ"ע, והרי זה משמע גם שיהיו לרצון מה שאני הולך לומר? א.
13. מאיפה יודעים ש"אשרי האיש" (פ"א) ו"למה רגשו" (פ"ב), חדא פרשתא היא? ב.
- 13. ברכי נפשי, ותשובות הצדוקים, דף י.**
13. יתמו חטאים מן הארץ 1.
13. מה הפירוש "יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם"? א.
- 13. תשובות הצדוקים**
13. "רני עקרה לא ילדה" למה לשמוח אם לא ילדה? א.
13. מדוע הפרק על אבשלום נמצא קודם הפרק על הברכה משאול, על אף שזה היה אחריו? ב.
- 13. ברכי נפשי**
13. באיזה חמשה עולמים דר דוד שאמר כנגדם חמשה פעמים ברכי נפשי? א.
14. מה הם חמשת הדברים שיש בהקב"ה וכנגדן בנשמה? (שלכן אמר דוד ה' פעמים "ברכי נפשי") ב.
14. מה הפירוש א. "וכל קרבי" ב. "אין צור כאלקינו" ג. "כי אין בלתך"? ג.
- 14. חזקיהו, ואלישע, דף י. - י:**
14. חזקיהו 1.
14. מה הפשרה שעשה הקב"ה בין חזקיהו לישעיהו? א.
14. למה נגזר על חזקיהו שימות לעוה"ז ולא יחיה לעוה"ב? ב.
14. מה עשה חזקיהו? ג.

הזכרת יציאת מצרים בלילות, ושמות שהשתנו, משנה וגמרא, דף יב: - יג.

- 14 _____ ד.
14 _____ ה.
- 2. אלישע**
14 _____ א.
14 _____ ב.
14 _____ ג.
14 _____ ד.
14 _____ ה.
- 15 מימרות רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב, דף י: :**
- 1. המהנה ת"ח מנכסיו**
15 _____ א.
15 _____ ב.
- 2. בהלכות תפילה**
15 _____ א.
15 _____ ב.
- 15 הקורא מכאן ואילך, דף י: :**
- 1. הקורא מכאן ואילך לא הפסיד**
15 _____ א.
15 _____ ב.
- 15 לשבב ולעמוד בק"ש, משנה וגמרא, דף י: - יא.**
- 1. עמידה ושכיבה בק"ש**
15 _____ א.
15 _____ ב.
15 _____ ג.
15 _____ ד.
- 20 ברכות ק"ש, משנה וגמרא, דף יא. - יב.**
- 1. המשנה**
20 _____ א.
20 _____ ב.
- 2. נוסח ברכות שלפניה**
20 _____ א.
20 _____ ב.
20 _____ ג.
- 3. ברכות התורה**
20 _____ א.
20 _____ ב.
20 _____ ג.
- 4. ברכות ק"ש במקדש**
20 _____ א.
20 _____ ב.
- 5. פתח על דעת ברכה אחרת**
20 _____ א.
20 _____ ב.
- 21 מימרות רבה בר חיננא סבא משמיה דרב, דף יב. - יב:**
- 1. אמת ויציב ואמת ואמונה**
21 _____ א.
21 _____ ב.
- 2. לכרוע בברוך**
21 _____

הזכרת יציאת מצרים בלילות, ושמות שהשתנו, משנה וגמרא, דף יב: - יג.

- 21 _____ מה הם דיני הכריעה בשמ"ע? א.
- 21 _____ המלך הקדוש 3.**
- 21 _____ מה הדין מי שאמר הקל הקדות ומלך אוהב צדקה ומשפט, בעשי"ת? (מחלוקת) א.
- 21 _____ לבקש רחמים על חבירו 4.**
- 21 _____ מנלן שצריך לבקש רחמים על חבירו? א.
- 21 _____ המתבייש בעבירה 5.**
- 21 _____ מנלן שהמתבייש בעבירה מוחלין לו על כל עוונותיו [רבה בר חיננא סבא משמיה דרב]? א.
- 21 _____ פרשת בלק ופרשת ציצית, דף יב: 1.**
- 21 _____ פרשת בלק 1.**
- 21 _____ למה רצו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע? א.
- 21 _____ למה לא קבעוה? ב.
- 21 _____ פרשת ציצית 2.**
- 21 _____ איזה ששה דברים יש בפרשת ציצית שלכך קבעוה בק"ש? א.
- 22 _____ הזכרת יציאת מצרים בלילות, ושמות שהשתנו, משנה וגמרא, דף יב: - יג. 2.**
- 22 _____ הזכרת יציאת מצרים בלילות 1.**
- 22 _____ האם מזכירים יציאת מצרים בלילות, ומנלן? (מחלוקת) א.
- 22 _____ שמות שהשתנו 2.**
- 22 _____ אילו שמות שהשתנו ומותר לקרא בשם הישן? א.
- 22 _____ במה עובר הקורא לאברהם אברם? ב.
- 22 _____ מה ההפרש בין "אברם" ל"אברהם" ובין "שרי" ל"שרה"? ג.